

«ΠΕΡΙ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΙΣΕΩΝ»

(Εισήγησις τοῦ Σεβασμιωτάτου
Μητροπολίτου Ἀθῆναι κ. Ἰγνατίου
εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος)

2 Ὀκτωβρίου 2003

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,

Ἐκφράζω ἀρχικῶς τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, ὡς Πρόεδρο τῆς Δ.Ι.Σ. καὶ πρὸς τὰ Μέλη αὐτῆς, πού μοῦ ἀνέθεσαν νὰ εἰσηγηθῶ ἐνώπιόν σας σήμερα ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου θέματος : «Περὶ ἱερατικῶν κλίσεων».

Στὴν τακτικὴ σύγκληση τῆς Ἱεραρχίας τοῦ περασμένου ἔτους καὶ συγκεκριμένα στὶς 10/10/2002, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἰερώνυμος εἰσηγήθηκε τὸ θέμα : « Καλλιέργεια Ἱερατικῶν Κλίσεων, προβλήματα, προοπτικὲς στὴν Ἱερωσύνη ».

Ἡ εἰσηγήσή του ἀποτελεῖται, ὅπως ἐκεῖνος τὶς ὀρίζει, ἀπὸ τρεῖς ἐνότητες : «Στὴν πρώτη γίνεται λόγος γιὰ τὴν παρουσία καὶ καλλιέργεια τῶν κλίσεων (μὲ Ἰ κυρίως καὶ σχεδὸν καθόλου γιὰ ἐκείνη μὲ Η). Στὴ δευτέρῃ τὰ προβλήματα τῆς Ἱερωσύνης πού συνδέονται ἀσφαλῶς ἄμεσα καὶ εἶναι προέκτασις ἐκείνων τῆς κλίσεως. Ἡ τρίτη ἐνότητα ἀναφέρεται στὶς προοπτικὲς καὶ κυρίως στὴν εὐθύνη τῆς Ἱεραρχίας γιὰ τὴν δημιουργία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινότητος, ἀπαραίτητης γιὰ τὴν καλλιέργεια, τὴν πρόοδο καὶ τὴν προκοπὴ τῶν Ἱερατικῶν Κλίσεων καὶ τῆς Ἱερωσύνης».

Στὴν ἐκτενῆ, οὐσιαστικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη ἐκείνη εἰσηγήση τοῦ ὁ Σεβασμιώτατος Θηβῶν ἀνέδειξε καὶ παρουσίασε, μὲ σαφήνεια καὶ πειστικότητα, τὴν σοβαρότητα τοῦ θέματος τῶν Ἱερατικῶν Κλίσεων, γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, χαρακτήρισε τὴν ἱερατικὴ κλίσιν ὡς ἓνα πολυδιάστατο γεγονός στὸ σχηματισμὸ τοῦ ὁποίου συμμετέχουν ὁ ὑποψήφιος, ἡ οἰκογένειά του, ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σχολεῖο, πρόσωπα κύρους, φίλοι καὶ κοινωνία.

Ἐθεσε ἐπιγραμματικὰ τὰ προβλήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς του, προσδιόρισε μὲ ἀπλότητα τὶς προοπτικὲς τῆς Ἱερωσύνης, κατέγραψε παθολογικὲς καὶ ἀρρωστημένους ἐπιλογὲς καὶ καταστάσεις τῶν ἐχόντων ἱερατικὲς κλίσεις καὶ μὲ εὐκρίνεια καὶ εὐθύτητα ὑπογράμμισε τὴν δική μας εὐθύνη, Ἱεραρχῶν καὶ Ἱερέων.

Ἡ εἰσηγήσις του προκάλεσε μεγάλη καὶ γόνιμη συζήτηση στὴν Ἱεραρχία.

Ἡ πρόταση τῆς Δ.Ι.Σ. γιὰ καθ' ὁμάδες συζήτηση καὶ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος δὲν ὑλοποιήθηκε ἔνεκα ἐλλείψεως χρόνου καὶ καταλλήλων χώρων, ἀλλὰ καὶ διαφοροποιήσεως Μελῶν τῆς Ἱεραρχίας.

Ἀντ' αὐτῆς προτάθηκε καὶ ἐγίνε ἀποδεκτὴ ἡ πρόταση νὰ συγκροτηθοῦν τέσσερις ἐπιτροπὲς ἀπὸ Ἀρχιερεῖς, Ἱερεῖς καὶ καθηγητὲς Πανεπιστημίου, γιὰ νὰ μελετήσουν τὶς ἐπιμέρους παραγράφους τῆς εἰσηγήσεως καὶ νὰ κάμουν τὶς ἀνάλογες παρατηρήσεις καὶ προτάσεις.

Ἡ Δ.Ι.Σ. μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3791/1943/5-11-2002 ἐγγράφον τῆς ἀνέθεσε σὲ τέσσερις ἐπιτροπὲς νὰ μελετήσουν τὰ κάτωθι ἐπὶ μέρους θέματα τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Θηβῶν:

1. “ Στοιχεῖα γνησίας Ἱερατικῆς κλίσεως. Παρεκκλίσεις – Παθολογία ”
2. “ Ἐξασφάλισις, ἐπιλογή καὶ χειροτονία ὑποψηφίων, Προσόντα ἐγγάμων καὶ ἀγάμων κληρικῶν ”
3. “ Εἰδικὰ, Κανονικὰ καὶ Πρακτικὰ προβλήματα Ἱερέων ”

4. “ Η ευθύνη τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Γερόντων – Πνευματικῶν Πατέρων εἰς τὴν καλλιέργεια Ἱερατικῶν κλίσεων”.

Πράγματι οἱ τέσσερις Ἐπιτροπές ἐμελέτησαν τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Θηβῶν καὶ διετύπωσαν τὶς προτάσεις καὶ τὰ πορίσματά τους πρὸς τὴν Δ.Ι.Σ. Μετὰ ταῦτα ἡ Δ.Ι.Σ. ἔκρινε σκόπιμο καὶ ἀπεφάσισε, κατὰ τὴν συνεδρία τῆς 1ης Ἰουλίου ἐ.ἔ. νὰ ἐπανέλθει στὸ θέμα τῶν ἱερατικῶν κλίσεων, μὲ σκοπὸ κυρίως νὰ μεταφέρει πρὸς τὸ Σῶμα τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τὸν προβληματισμό, τὰ πορίσματα καὶ τὶς προτάσεις τῶν ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῶν, ὅπως σαφῶς ὑποδεικνύει καὶ πρὸς ἐμέ, κατὰ τὴν ἀνάθεση τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς.

Κατόπιν αὐτῶν θὰ προσπαθῶ , μὲ ὅση τὸ δυνατὸν συντομία, σαφήνεια καὶ περιεκτικότητα, νὰ καταγράψω τὸ καταστάλαγμα τῆς ἀξιολογῆς προσπάθειας τῶν ἐκλεκτῶν Μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν.

Πιστεύω ὅτι τὸ μέγα αὐτὸ θέμα τῆς σωστῆς ἀξιολόγησής, ἀνάδειξης καὶ καλλιέργειας τῶν ἱερατικῶν κλίσεων ἀποτελεῖ πρωταρχικὸ μέλημα καὶ καθημερινὴ ἀγωνία καὶ προσπάθεια ὄλων μας. Ἡ ἐμπειρία μας, κυρίως τῶν μεγαλυτέρων, εἶναι ὅπωςδήποτε, συγκλονιστικὴ. Δὲν θεωρῶ ὅτι θὰ βγοῦμε σοφότεροι μετὰ τὴν εἰσήγησιν αὐτὴ καὶ τὶς σχετικὰ τοποθετήσεις τῶν σεβαστῶν καὶ ἀγαπητῶν Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν τῆς παρούσης Ἱεραρχίας. Ἐλπίζω ὅμως, ὅτι σίγουρα θὰ ὀδηγηθοῦμε σὲ ἓνα γόνιμο προβληματισμὸ καὶ ἓνα θετικὸ ἐπαναπροσδιορισμὸ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρέος καὶ τὴν ευθύνη μας γιὰ τὴν σωστὴ ἀξιολόγησιν, προώθησιν καὶ καλλιέργειαν τῶν νέων, οἱ ὅποιοι ἀμμέσως ἢ ἐμμέσως καλοῦνται νὰ δεχθοῦν τὸ μέγα καὶ μοναδικὸ ἀξίωμα καὶ λειτουργημὰ τῆς Ἱερωσύνης.

A. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ :

“Στοιχεῖα γνησίας Ἱερατικῆς Κλίσεως ! Παρεκκλίσεις - Παθολογία”

Καταγράφονται ἐδῶ τὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρος τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ, μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τῆς ψυχολογίας, ὥστε ὁ μέλλων Ἱερεὺς νὰ μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῆί στις τέσσερις βασικὰς λειτουργίαι τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου: τὴν μαρτυρίαν, τὴν λατρείαν, τὴν κοινωνίαν- ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν διακονίαν. Τονίζεται ὁ βασικὸς ρόλος τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ὀρθὴ τροchioδρόμησιν τῆς «κλίσεως», οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγονται τυχόν παρεκκλίσεις καὶ παθολογικὰ μορφώματα (ὅπως ναρκισσιστικὴ ταύτιση καὶ ναρκισσιστικὴ ἐπιλογὴ τῆς ἀγαμίας), ἔτσι ὅπως αὐτὰ περιγράφονται στὴν εἰσήγησιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Θηβῶν. Γενικότερα προβάλλεται καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ παθολογία τῶν ἱερατικῶν κλίσεων εἶναι σὲ συνάρτησιν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ τῆς νοσηρῆς πνευματικότητος ποὺ ἐλλοχεύει δυστυχῶς καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

“Χρέος, ὅμως, τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ἐμπνεύσει στὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν νεολαίαν τὸ πρότυπον τοῦ ἀληθινοῦ Ἱερέα καὶ νὰ διευκολύνει, μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις, τὴν ἐξυγίανσιν τῶν ἱερατικῶν κλίσεων. Ἰδιαιτέρα θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθοῦν οἱ Χριστολογικὲς καὶ Ἐκκλησιολογικὲς βάσεις τοῦ ἱερατικοῦ ἠθους, καρπὸς τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἡ ὠριμότης, ἡ σύνεσις καὶ ἡ πνευματικὴ διάκρισις, τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα καὶ ἡ θεολογικὴ παιδεία, τὰ λατρευτικὰ βιώματα καὶ ἡ εὐχαριστηριακὴ ἀναφορὰ, ὁ σεβασμὸς στις δομὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ διάθεσις γιὰ διακονίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ”.

Γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς γνησιότητος τῆς ἱερατικῆς κλίσεως, προτείνονται ὀρισμὲνα μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ συντελέσουν στὴν προετοιμασίαν τῶν νέων γιὰ τὴν ἱερωσύνην ὅπως:

1. Ἀνίχνευσις τῆς κλιμακώσεως τῆς πορείας καὶ ἐκτίμησις προσώπων καὶ θεσμῶν τοὺς ὁποίους κάποιος ἀπὸ μικρὸ παιδί θὰ ἀναστραφεῖ μέχρις ὅτου ἀξιωθῆι νὰ εἰσέλθῃ στὸν Κλῆρον.

Προτείνεται ἡ ρεαλιστικὴ συνεργασία μὲ τὸ ὑλικὸ πού μᾶς προσφέρεται, ἤτοι : τὰ παιδιὰ ποὺ λόγῳ κάποιαις «κλίσεως», πλησιάζουν τοὺς Ἱερεῖς, καθὼς καὶ μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς φορεῖς ποὺ καθορίζουν τὴν πορείαν τῶν παιδιῶν, ὅπως : τοὺς Ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν, τοὺς γονεῖς, τὴν ἐνορία, τοὺς πνευματικούς, τὰ Σχολεῖα, τὶς Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς.

2. Προτάσεις : α) Σύνταξις ἑνὸς περιεκτικοῦ εὐσύννοπτου, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικοῦ «Ἐγκολπίου» γιὰ ἓνα ὑποψήφιον κληρικὸν ἐφηβικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας.

β) Ἐκδοσις ἑνὸς μικροῦ «ἀνθολογίου» μὲ σχετικὰ πατερικὰ κείμενα, καταλλήλως μεταφρασμένα καὶ σχολιασμένα.

γ) Έκδοση που να περιέχει μία ανθολόγηση κειμένων, που δημοσιεύθηκαν ἐπ' ευκαιρία τῆς «Εβδομάδος Ἱερατικῶν Κλήσεων».

δ) Σύνταξη ἑνὸς περιεκτικοῦ εὐσύνοπτου ἐγχειριδίου ἐνημερωτικοῦ σχετικὰ μὲ τὴν κλινικὴ ψυχοπαθολογία καὶ τὴν βασικὴ τῆς σημειολογία- συμπτωματολογία πρὸς σωστὴ ἐνημέρωση τῶν Πνευματικῶν.

ε) Αξιοποίηση τοῦ θεσμοῦ τῆς «Εβδομάδος Ἱερατικῶν Κλήσεων».

Τέλος ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει τὴν δημιουργία μιᾶς «Συμβουλευτικῆς Ὑπηρεσίας» σὲ θέματα ἱερατικῶν κλίσεων καὶ κλήσεων, ἡ ὁποία κεντρικὰ καὶ σὲ συνεργασία μὲ περιφερειακὲς μητροπολιτικὲς ὑπηρεσίες καὶ τοὺς Πνευματικοὺς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν ἀνθρωπίνως διακριβωσὴ τῶν στοιχείων μιᾶς «γνησίας» ἱερατικῆς κλίσεως.

B. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

“Ἐξασφάλις, ἐπιλογή καὶ χειροτονία ὑποψηφίων. Προσόντα ἐγγάμων καὶ ἀγάμων κληρικῶν ”

Ἀρχικῶς καταγράφονται οἱ κοινωνικὲς μορφὲς ἀνθρωπίνων «θερμοκηπίων» τῶν ἱερῶν τόπων γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου:

«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων», πού εἶναι:

Ἡ οἰκογένεια, τὸ Ἱερὸ Βῆμα, οἱ Ἐκκλησιαστικὲς Σχολές, οἱ θεολογικὲς Πανεπιστημιακὲς Σχολές, τὰ ἐνοριακὰ νεανικὰ κέντρα, τὰ ἱεροψαλτικά ἀναλόγια, τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, οἱ Ἰ. Μονές.

Οἱ συνεργοὶ ἐν Κυρίῳ στὸ ἔργο τῆς ἀναδείξεως ἀξίων κληρικῶν εἶναι: Οἱ οἰκείοι Ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολίτες, οἱ Ἱεροκέρυκες, οἱ ἱερεῖς, οἱ Πνευματικοί, οἱ γονεῖς, οἱ Ἐκπαιδευτικοί.

Στὸ ζήτημα τῆς εὐρέσεως πρεσβυτερῶν (συζύγων) γιὰ τοὺς ἐγγάμους Ἱερεῖς δὲν ὑποδεικνύονται πρακτικοὶ τρόποι, ἀλλὰ προτείνεται ἡ συγκρότηση δύο δεκαμελῶν ομάδων μελέτης τοῦ θέματος «ἀπροθυμία νεανίδων νὰ γίνουν σύζυγοι ὑποψηφίων Ἱερέων». Στὴν πρώτη ομάδα θὰ συμμετέχουν : πέντε πρεσβύτεροι καὶ πέντε κυρίες, σύζυγοι καὶ μητέρες. Στὴ δεύτερη ομάδα πέντε πρεσβύτεροι καὶ πέντε πνευματικοὶ ἱερομόναχοι. Ἐνας Ἀρχιερεὺς θὰ ἐνημερώσει ἐπὶ τοῦ θέματος. Θὰ ἀπαιτηθοῦν 4-5 συνεδρίες γιὰ τὴ μελέτη τοῦ προβλήματος.

Στὴ συνέχεια τονίζονται οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν χειροτονία:

α) Περὶ τῶν ἐγγάμων ὑποψηφίων κληρικῶν

χρόνος χειροτονίας Διακόνου: τὸ 23ο ἔτος τῆς ἡλικίας του.

χρόνος προετοιμασίας Πρεσβύτερου: τὸ 26ο ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἐγγραφὸς συγκατάθεσις συζύγου – Α' Γάμος δι' ἀμφοτέρους.

Χρόνος προετοιμασίας : Γιὰ τὴν πρώτη χειροτονία, ἕξι ἕως δώδεκα μῆνες καὶ γιὰ τὴν δεύτερη χειροτονία, ἕως δύο μῆνες.

β) Περὶ ἀγάμων ὑποψηφίων κληρικῶν

χρόνος χειροτονίας Διακόνου: τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας του.

χρόνος χειροτονίας Πρεσβύτερου: τὸ 28ο ἔτος τῆς ἡλικίας του.

χρόνος προετοιμασίας: Γιὰ τὴν πρώτη χειροτονία, ἕνας χρόνος ἐγκαταβίωσης στὴν Ἱερὰ Μονὴ πού εἶναι ἐγγεγραμμένος. Γιὰ τὴν δεύτερη χειροτονία, κατὰ τὴν κρίση τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἢ τοῦ Καθηγουμένου.

Καὶ δυὸ προτάσεις :

Ἡ πρώτη εἶναι νὰ διοργανωθεῖ ἡ λειτουργία Σεμιναρίου (ἢ Φροντιστηρίου) στὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ στὶς μεγάλες κεντρικὲς Ἱ. Μητροπόλεις ὑπὸ τὸν τίτλο: «Σεμινάριο Προετοιμασίας ὑποψηφίων Κληρικῶν».

Ὁ χρόνος λειτουργίας του νὰ εἶναι ἓνας μῆνας καὶ κατὰ προτίμηση ὁ Ἰούνιος.

Ἐὰν ὑπάρξει ἀνταπόκριση νὰ ἐπαναλαμβάνεται κάθε χρόνο.

Θὰ ἐπιλέγονται ὡς ἔδρες λειτουργίας τῶν Σεμιναρίων αὐτῶν κυρίως μεγάλες Μητροπόλεις, ἐπειδὴ κατὰ τεκμήριο θὰ ἔχουν περισσότερους ὑποψηφίους καὶ πού βεβαίως θὰ καλύπτουν κάποιες εὐρύτερες περιοχές.

Ἡ δευτέρη πρόταση εἶναι ἡ σύνταξη καὶ κυκλοφορία ἑνὸς ἐγκολπίου ὑποψηφίου πρὸς χειροτονία κληρικοῦ, τὸ ὁποῖο θὰ δίδεται δωρεὰν στοὺς ὑποψηφίους ἀπὸ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

“Εἰδικὰ, κανονικὰ καὶ πρακτικὰ προβλήματα Ἱερῶν ”

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ κανονικὰ θέματα ἡ ἐπιτροπὴ τονίζει ὅτι:

“Διὰ τὰ κανονικὰ θέματα, δὲν ὑπάρχει λόγος παρεμβάσεως ἢ ἀλλαγῆς, διότι ταῦτα ἔχουν ὀρισθεῖ ἐπακριβῶς ὑπὸ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, διεφύλαξαν ἀλώβητον τὸ κῦρος Αὐτῆς. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκάστης ἐπαρχίας, ἰστάμενος εἰς τύπον καὶ τόπον Χριστοῦ καὶ κινούμενος ἐν τῷ Πνεύματι τῆς ἀγάπης, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, οὐς ἐθέσπισεν ὁ σύλλογος καὶ ὁ χορὸς τῶν Θείων Αποστόλων καὶ Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐφαρμόζων ὅπου δεῖ τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας, ἐργάζεται (καὶ δέον ὅπως ἐργάζεται) ἐπὶ τῷ τέλει τῆς σωτηρίας ψυχῶν ἀθανάτων ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν”.

Διὰ τὰ εἰδικὰ καὶ πρακτικὰ προβλήματα προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. Οἱ συστατικὲς ἐπιστολὲς πού δίδονται ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπους Ἐπισκόπους πρὸς τοὺς ὑποψηφίους Ἱεροσπουδαστὲς νὰ ἔχουν οὐσιαστικὸ καὶ ὄχι τυπικὸ χαρακτῆρα καὶ εἰ δυνατόν νὰ ἀνανεώνονται κατ’ ἔτος.
2. Ἐπικοινωνία τοῦ Ἐπισκόπου μετὰ τῶν Διευθυντῶν καὶ τῶν Καθηγητῶν τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν.
3. Ὅσάκις ὁ ὑποψήφιος Κληρικὸς προέρχεται ἀπὸ ἄλλη ἐπαρχία πρέπει νὰ ἐρωτᾶται ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ ὅπου κατάγεται ὁ ὑποψήφιος καὶ νὰ ὑπολογίζεται ἡ γνώμη του, μάλιστα στὶς περιπτώσεις ὅπου ὁ οἰκεῖος Ἐπίσκοπος ἔχει ἀρνηθεῖ τὴν χειροτονία. (Σχετικὴ ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου ὑπ’ ἀριθμ. 2199/21-8-1978).
4. Τὸ θέμα τῆς χειροτονίας ἀγάμων Κληρικῶν θέλει μεγάλη προσοχή. Κυρίως ἡ χειροτονία ἀγάμων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καμία σχέση μὲ κάποια Ἱερὰ Μονή, καὶ ἡ τοποθέτησή τους σὲ μεγάλες ἀστικές ἐνορίες, ἐνέχει μεγάλους κινδύνους. Γι’ αὐτὸ προτείνεται : α) Ἐξέταση τῆς ἡλικίας τοῦ μέλλοντος νὰ χειροτονηθεῖ. β) Ἐφαρμογὴ τῆς σχετικῆς Ἐγκυκλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ ἀπονομῆς ὀφφικίων καὶ γ) Μελέτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ θέματος τῆς χειροτονίας ἀγάμων κληρικῶν μέσα στὸν κόσμον, ἄνευ μοναχικῶν ὑποσχέσεων καὶ περὶ παραμονῆς αὐτῶν σὲ κάποια Ἱ. Μονή.
5. Μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀπασχόληση τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν μέχρι τῆς χειροτονίας των.
6. Ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρότυπο γιὰ τοὺς Ἱεροσπουδαστὲς. Ἡ σχέση του πρὸς τοὺς μέλλοντας Κληρικούς, σχέση Πνευματικοῦ Πατρὸς πρὸς νέους, σχέση ἀγάπης, εὐλικρινείας καὶ ἀπλότητος.
7. Μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση ὅσων πρόκειται νὰ εἰσέλθουν στὶς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου. Γιατί ὡς γνωστὸν ἐξερχόμενοι τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, στεροῦνται πρακτικῆς παιδείας σὲ θέματα λειτουργικῆς καὶ λατρευτικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχουν ἐπίσης καὶ μεγάλο πρόβλημα στὸ θέμα τῆς γλώσσης.

8. Ἐτέθησαν ἀκροθιγῶς τὰ θέματα: α) τῆς διακονίας ἀγάμων Κληρικῶν στὰ Ἱεροσόλυμα ἢ στὴν Ἱ. Μονὴ Σινᾶ, γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα, προκειμένου νὰ ἐγγράφονται στὸν κατάλογο τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων. β) τοῦ Γάμου μετὰ τὴν χειροτονία εἰς τὸν Α' βαθμὸ τῆς Ἱερωσύνης, συμφώνως πρὸς παλαιὸ Κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου (πρόταση π. Νικολάου Ἰωαννίδη).

Κοινὴ ὑπῆρξε ἡ ἀποψη ὅτι αὐτὰ τὰ θέματα ἀπαιτοῦν, ὅταν θὰ τεθοῦν πρὸς συζήτηση, λεπτοὺς χειρισμοὺς καὶ μεγάλη προσοχὴ καὶ ὑπευθυνότητα.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

“ Ἡ εὐθύνη τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Γερόντων - Πνευματικῶν Πατέρων γιὰ καλλιέργεια Ἱερατικῶν Κλίσεων ”

Μεγάλῃ εἶναι ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ σημασία αὐτῆς τῆς παραγράφου τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Θηβῶν καὶ δικαίως προβάλλεται ὑπ' αὐτοῦ μὲ ἔμφαση τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Γερόντων – Πνευματικῶν καὶ ὑπογραμμίζονται μὲ ἀπλότητα καὶ εὐθύτητα οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προσέξουμε καὶ οἱ ἐπιλογές πού πρέπει νὰ τολμήσουμε, γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦμε θετικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ στὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ στὸ κάλεσμα τῆς ἐποχῆς μας.

Μὲ μεγάλη σαφήνεια καὶ ἀγιογραφικὴ καὶ ἀγιοπατερικὴ θεμελίωση τονίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Πνευματικῶν Πατέρων, οἱ ὅποιοι, μὲ βάση τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουν τὴν ἀρμοδιότητα νὰ προσκαλοῦν στὸ ἔργο τῆς Ἱερωσύνης καὶ νὰ προωθοῦν νέα στελέχη στὶς τάξεις Τῆς. Οἱ Πνευματικοὶ Πατέρες – Γέροντες ἔχουν τὴν κύρια καὶ οὐσιαστικὴ εὐθύνη νὰ προτείνουν καὶ νὰ ὑποδείξουν πρόσωπα κατάλληλα, νὰ δώσουν γι' αὐτὰ «μαρτυρία», ὅπως λέγει ὁ τύπος τῆς Κανονικῆς Συμμαρτυρίας. Οἱ Ἀρχιερεῖς ἔχουν τὴν εὐθύνη τῆς ἐπιλογῆς. Πρόταση – ὑπόδειξη καὶ ἐπιλογή-χειροτονία εἶναι ἐξίσου ὑπεύθυνα ἔργα. Καὶ ἡ εὐθύνη αὐτὴ οὔτε μετατίθεται, οὔτε μεταβιβάζεται, ἀπὸ κανέναν σὲ κανέναν. Ἡ ἀνάδειξη τῶν Κληρικῶν πρέπει νὰ γίνεται κατὰ Θεὸν μὲ κριτήρια καθαρὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Θεῖα. Ὅχι μὲ κριτήρια ἀνθρώπινης αὐθαιρεσίας καὶ μὲ καταφρόνηση τῶν Ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Ὅταν ἐπικρατεῖ ὁ ἀνθρώπινος παράγων δὲν ἔχουμε σωστὴ ἀξιολόγηση. Ἐπέρχεται ἀταξία. Σὲ τί ἐγκτεῖται ἡ ἀταξία; Λέγει ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος : « Εἶναι ἀταξία, ἄνθρωπος, πού πότε δὲν ἔγινε στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, νὰ διορίζεται στρατηγός. Εἶναι ἀταξία, ἄνθρωπος πού δὲν κάνει οὔτε γιὰ ναύτης, νὰ ἐπιλέγεται Ναύαρχος. Μπορεῖ ποτὲ μὲ τέτοιες συνθήκες νὰ πάει καλὰ ἡ ὑπόθεση τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ; »

1) Ἡ εὐθύνη τῶν Ἀρχιερέων

Ἡ εὐθύνη τῶν Ἀρχιερέων γιὰ τὴν ἀποδοχὴ προτεινομένου ὑποψήφιου, οὔτε μειώνεται, οὔτε μεταβιβάζεται. Αὐτὸ στὴν πράξη σημαίνει ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς ὀφείλει:

- α) Νὰ γνωρίζει καλῶς τὸν χειροτονούμενο καὶ γι' αὐτὸ νὰ ἔχει μαζί του ἄμεση καὶ προσωπικὴ ἐπικοινωνία.
- β) Νὰ σέβεται τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν βούληση τοῦ ὑποψηφίου.
- γ) Νὰ ἔχει σχέση διαλεκτικὴ μὲ τὸν ὑποψήφιο, ὥστε νὰ μπορεῖ μὲ τὸ λόγο του νὰ καθορίζει τὴν μελλοντικὴ του πορεία.
- δ) Νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀνυψώσει τὸν κάθε ὑποψήφιο στὴν πνευματικὴ κατάσταση χαρισματικῆς ὠριμότητος.

2) Ἡ εὐθύνη τῶν Γερόντων – Πνευματικῶν Πατέρων

Χρέος τῶν Γερόντων – Πνευματικῶν Πατέρων εἶναι:

- α) Νὰ πληροφοροῦνται λεπτομερῶς τὰ κατὰ τοὺς ὑποψήφιους, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησή τους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μαρτυρίες ἐκείνων πού γνωρίζουν τὴν πολιτεία τους.

β) Να έρευνούν όχι μόνο για την ύπαρξη κανονικών κωλυμάτων, αλλά και τὰ βάθη τῆς καρδίας αὐτῶν.

γ) Να σέβονται τὴν ἐλευθερία τῶν ὑποψήφιων, νὰ τοὺς θέλουν ἐλεύθερα καὶ ὑπεύθυνα πρόσωπα, γιατί ἡ Ἱερωσύνη ἀπαιτεῖ σὲ κάθε στιγμή ὑπεύθυνη πρωτοβουλία.

δ) Να ἔχουν μὲ τὸν Ἀρχιερέα, τουλάχιστον στὸ θέμα τῆς ὑπόδειξης ὑποψηφίων, σχέση ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης καὶ ἀμοιβαιότητας.

Γιὰ νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ στερεώνεται μία ἐκκλησιαστικὴ ἀμοιβαιότητα – κοινὴ καὶ ἀδιαχώριστη εὐθύνη, οἱ δύο αὐτοὶ παράγοντες ὀφείλουν :

- Να πραγματοποιοῦν κατὰ διαστήματα εἰδικὲς συνάξεις καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ χαράσσουν τὶς κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἐφικτὸν βασικὲς ἀρχές, πὺν θὰ πρέπει νὰ διέπουν τὸν τρόπο θεωρήσεως τοῦ ζητήματος τῆς ὑποδείξεως καὶ ἐπιλογῆς προσώπων γιὰ τὴν Ἱερωσύνη.
- Να καλλιεργοῦν τὸ πνεῦμα τῆς ἐν ταπεινώσει διακονίας τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μὲ κοινὴ εὐθύνη.
- Να καταβάλλουν οὐσιαστικὴ προσπάθεια, ἢ μεταξὺ τους ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία νὰ μὴν εἶναι ἐπιφανειακὴ, ἀλλὰ οὐσιαστικὴ.

Χρέος τέλος τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Πνευματικῶν Πατέρων, εἶναι νὰ ἀντιδιαστέλλουν, σὲ ἀπόλυτο βαθμὸ, τὴν ἀποστολικὴ καὶ ὀρθόδοξο ἀντίληψη τῆς Ἱερωσύνης ἀπὸ τὴν δημιουργία καὶ καταξίωση Ἱερωμένων, μὲ ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις, μὲ ὑπαλληλικὴ συνείδηση καὶ μὲ προσωπικὰ δεδομένα.

Κοινὴ, λοιπόν, μέγιστη καὶ μοναδικὴ εὐθύνη τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Πνευματικῶν Πατέρων. Καὶ δὲν σταματᾷ αὐτὴ μὲ τὴν ἐπιλογή τοῦ ὑποψηφίου γιὰ χειροτονία. Ἀντιθέτως, τότε αὐξάνει καὶ πολλαπλασιάζεται.

«Τότε», ἐπιλέγει τὸ κείμενο τῆς Ἐπιτροπῆς, «πρέπει νὰ ἀρχίζει ἕνας νέος ἀγώνας γιὰ τὴν καθοδήγηση τοῦ χειροτονημένου πᾶ κληρικοῦ στὴν πνευματικὴ προκοπή· στὴν πορεία γιὰ τὴν θέωση· πρὸς τὴν ἀτέλεστη τελειότητα τῶν τελείων· πρὸς τὴν κλίμακα τῶν ἀναβάσεων. Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστὸν, στὴν πράξη καὶ στὴν θεωρία, ἡ πτώση εἶναι καὶ εὐκολὴ καὶ ὀδυνηρὴ, ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς διαβεβηκότες ἐν θεωρίᾳ»...

Αὐτὲς εἶναι, ἐν πάσῃ περιλήψει, οἱ τοποθετήσεις, τὰ πορίσματα καὶ οἱ προτάσεις τῶν τεσσάρων ἐπιτροπῶν, μὲ βάση τὴν ἀξιολογὴ εἰσηγήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερόνυμου, οἱ ὁποῖες πιστεύω ὅτι ἐπισημαίνουν τὰ τρία βασικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει στὸ τέλος τῆς εἰσηγήσεώς του, ὡς ἀνακεφαλαίωση ὁ Σεβασμιώτατος·

α) Ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ προσοχὴ στὶς περιπτώσεις τῶν νέων ἀνθρώπων πὺν ἐπιθυμοῦν νὰ κυκλώσουν τὸ θυσιαστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἐργασθοῦν Ἐκκλησιαστικά.

β) Τὰ προβλήματα καὶ τὶς δυσκολίες τῆς Ἱερατικῆς Διακονίας.

γ) Τὴν εὐθύνη τοῦ σώματος τῆς Ἱεραρχίας γιὰ μία Ἐκκλησία ὄχι Θεσμὸ ἢ Ὄργανισμὸ, ἢ Ὑπηρεσία ἐξυπηρετήσεως θρησκευτικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ Σῶμα Χριστοῦ, πὺν θὰ ἐμπνέει Ἱερατικὲς Κλίσεις, θὰ τὶς καλλιεργεῖ καὶ θὰ τὶς ἐνισχύει.

Δὲν ξέρω πόσα ἀπὸ τὰ προτεινόμενα μέτρα θὰ ὑλοποιηθοῦν. Ἄλλωστε εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ καθένας μας ἐπιδεικνύει μεγάλη εὐαισθησία στὸ θέμα αὐτὸ καὶ πολλοὶ πολλὰ κάνουν, ὥστε νὰ ἀναδείξουν καλοὺς Ἱερεῖς, ἀξιόους λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου.

Σίγουρα ὅμως ἡ ἐπανατοποθέτησή μας ἀπέναντι στὸ μεγάλο Μυστήριον καὶ Ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης, μὲ πνεῦμα εὐθύτητος, εὐλικρινείας, καὶ μετανοίας, εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖα, ἐπίκαιρη καὶ ἐπιβεβλημένη. Κι' αὐτὸ, γιὰ νὰ ἔχουμε τὴν δύναμη καὶ τὸν ἡρωϊσμό, νὰ ἐνεργοῦμε καὶ νὰ ἀποφασίζουμε γιὰ τοὺς Ἱερεῖς μας καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, μὲ γνώμονα τὸ θέλημα καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι μὲ κριτήρια ἀνθρώπινα, κοσμικὰ, ταπεινὰ καὶ ὑστερόβουλα.

Ὁ λαός τοῦ Θεοῦ μὲ προσμονή καὶ νοσταλγία τεντώνει κάθε φορά τὸ αὐτί του γιὰ νὰ δεχθεῖ τὰ μηνύματα ἀπὸ τὶς Συνάξεις τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῦς Συνόδου, καθὼς καὶ τῆς Ἱεραῦς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Ἔχουμε ἡσυχὴ τῆ συνείδησής μας, ὅτι καλῶς τὸν οἰκοδομοῦμε, τὸν διαφωτίζουμε καὶ τὸν στηρίζουμε καὶ ὅτι ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἱεροπρεπῶς ἀντιμετωπίζουμε τὰ προκύπτοντα θέματα καὶ προβλήματα στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τῆς κοινωνίας μας ;

Ὁ αὐτοέλεγχος καὶ ἡ αὐτοκριτικὴ ἐπιβάλλονται σὲ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς μας, ὥστε ἡ πληροφορία τῆς Διακονίας μας νὰ εἶναι θεοφιλῆς καὶ οἰκοδομητικὴ γιὰ τοὺς Ἱερεῖς καὶ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ.

Τοιουτρόπως, μαζὶ καὶ μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ποὺ ἀναφέραμε, θὰ ἐλκύονται περισσότεροι νέοι στὴ Ἱερωσύνη καὶ θὰ εὐρίσκουν τὸ κατάλληλο κλίμα γιὰ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν ἀποδοτικότερη καλλιέργεια τῆς Ἱερατικῆς κλίσεως καὶ τῶν ἀγίων ἐφέσεων τῶν ψυχῶν τους, ὥστε ἡ ἐν Χριστῷ τελείωσή τους νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ἐμφανῆς καὶ ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καρποφορία τοὺς πλουσία καὶ οἰκοδομητικὴ γιὰ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,

Πολλὲς οἱ προτάσεις καὶ τὰ πορίσματα τῶν τεσσάρων Ἐπιτροπῶν. Ἐπ’ αὐτῶν, τὸ λόγο ἔχει τὸ Σῶμα τῆς Ἱεραρχίας. Σεῖς θὰ κρίνετε, θὰ συμπληρώσετε, θὰ διορθώσετε, θὰ ἀντιπροτείνετε καὶ θὰ βοηθήσετε στὴν καλύτερη ἀντιμετώπιση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θέματος, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς σωτηρίας, τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Μέγα τὸ ἀξίωμα καὶ λειτούργημα τῆς Ἱερωσύνης. Μέγιστη καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ Ἀρχιερέως, ὁ ὁποῖος παίζει τὸν πρωτεύοντα καὶ καθοριστικὸ ρόλο στὴ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν καλύτερων πρὸς χειροτονία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐν’ γένει πνευματικὴ τους συγκρότηση καὶ καλλιέργεια, ὥστε ἡ διακονία τους νὰ εἶναι θεοφιλῆς.

Εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ εὐχή τῆς χειροτονίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἡ Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ ὁ Ἱερέας νὰ εἶναι ἄξιος: «παρεστᾶναι ἀμέμπτως τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας.....».

Χρειάζεται προσοχή. Γιατί ἐάν, ὅπως λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἀρκεῖ ἓνας ἄνθρωπος ζήλω πεπυρωμένος ὀλόκληρον διορθῶσασθαι Δῆμον, εἶναι εὐκόλο νὰ φαντασθοῦμε – καὶ τὸ ζοῦμε ὅλοι μας τόσο συχνὰ – πόσο σκανδαλισμὸ καὶ ζημία ψυχικὴ φέρει στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀπρόσεκτη καὶ ἀντιευαγγελικὴ καὶ ἀντιεκκλησιαστικὴ συμπεριφορὰ καὶ στάση ἐνὸς κακοῦ κληρικοῦ καὶ δὴ Ἐπισκόπου.

Ὅλοι μας ἔχουμε ζήσει τὴν ψυχικὴ ὀδύνη τῶν κακῶν στιγμῶν τῆς ζωῆς μας, ὅπου ἐξ’ ἀδυναμίας ἢ ἐκ συναρπαγῆς ἢ ἐπιβουλῆς τοῦ πονηροῦ, λόγῳ ἢ ἔργῳ γίναμε αἰτία νὰ σκανδαλισθοῦν κάποιοι ἀδελφοί μας ἢ πνευματικά μας παιδιά. Καὶ ὅλοι μας πάλι ἔχουμε τὴν τραγικὴ ἐμπειρία τοῦ ψυχικοῦ πόνου γιὰ τὴ δύστροπη καὶ ἀπρόσεκτη ζωὴ κάποιων κληρικῶν μας, πρὸς τοὺς ὁποῖους δυστυχῶς ἐμεῖς δὲν ἐπιδείξαμε τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον, μὲ κατανόηση καὶ ἀγάπη Χριστοῦ ἢ ἐκεῖνοι δὲν εἶχαν τὴν δύναμη νὰ τὸ αἰσθανθοῦν καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιήσουν δεόντως.

Ἀπαιτεῖται ἐπομένως ἀπὸ ὅλους μας ἡ ἀνάλογη εὐαισθησία, ἡ βαθεῖα συναίσθηση τῆς εὐθύνῃς μας, ἡ ἀξιοποίηση τῶν προσωπικῶν μας δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν δυνατοτήτων ποὺ μας παρέχονται, ὥστε νὰ ἀνεβαίνει συνεχῶς τὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν Ἱερέων καὶ Ἀρχιερέων καὶ νὰ προσέρονται στὴν Ἱερωσύνη ἄνθρωποι καὶ προπαντὸς νέοι μὲ φόβο καὶ ἀγάπη Θεοῦ, ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα, ἀγιότητα βίου καὶ πνεῦμα θυσίας καὶ προσφορᾶς.